

Питання 12. Становлення університетської освіти в Англії. Оксфордський університет.

Університети Англії формувалися у тісному зв'язку з розвитком економічного, політичного й соціально-культурного суспільства протягом кількох віків. Ця проблема частково досліджена В. Ігнатовичем у статті написаній за німецькими джерелами та професором Університету св. Володимира Юліаном Андрійовичем Кулаковським у 80-х роках XIX ст., коли він у 1885 р. "відвідав стародавні англійські університети, Оксфордський і Кембріджський". Професор наголошує на особливих умовах розвитку англійських університетів і в першу чергу у "їх стосунках з державою", обумовлених історією західноєвропейською освітою та роллю католицької церкви. Свій внутрішній устрій вони визначають законами "англійських вільних корпорацій", які сповідують "республіканську організацію з широким використанням виборчого права".

Структура системи народної освіти в Англії, зокрема університетської, складалася поволі й з важкими потугами. На її розвиток впливало класове суспільство, привілейовані стани хотіли забезпечити собі більш комфортні умови навчання. Англійські університети, принаймні сьогодні, поділяються на вісім типів. До першого відносяться два найстаріших не тільки в Англії, але й у світі – Оксфордський і Кембриджський засновані відповідно у XII і XIII ст.ст. Це багаті й заможні заклади привілейованого типу. З їхньою діяльністю пов'язані імена видатних світових геніїв – Ньютона, Дарвіна, Резерфорда та ін. Особливістю Оксфордського й Кембриджського університетів є незалежність від центрального керівництва системи коледжів. Ці університети (їх ще називають скорочено – "Оксбрідж") займають панівне становище. В них навчаються 65% студентів, які здобули середню освіту у "паблік-скулз". Так, з 1800 по 1966 рр. із 34 прем'єр-міністрів Англії 28 були випускниками університетів, 26 із них навчалися в Оксфордському. Більша половина членів парламенту Великобританії від Консервативної партії – випускники цього університету. У 1970–1971 рр. випускники Оксбріджу були: 69,3% – вищими державними службовцями; 80% – послами Великобританії; 84,6 % – суддями; 77,5 % – вищим духовенством. До університетів вступають за результатами атестатів шкільних іспитів, за винятком Оксбріджу, де потрібно скласти вступні іспити. Навчання триває три триместри (8-10 тижнів кожний). Оплата за навчання різна, залежно від університету, іноземці платять удвічі більше. Стипендію отримують 75 % студентів, але вона практично не покриває витрат на навчання. Як правило, тут навчаються 3 роки, на деяких факультетах – чотири, на архітектурному й медичному – п'ять-шість років. У 1976 р. 47 % студентів денної форми навчання вивчали предмети гуманітарного профілю, 38 % – природничого циклу, 10 % – медицини. Університет присуджує три наукові ступені: бакалавра, магістра і доктора з відповідної спеціальності. Ступінь доктора філософії є вищим університетським ступенем.

Однією із особливостей британських, особливо давніших університетів – наявність системи коледжів. Коледж в Оксбріджі – це для студентів не що інше як інтернати, своєрідні університети в університеті. Фінансові вливання в них дали їм можливість стати повністю незалежними. При Оксфордському університеті існує 39 таких коледжів, а при Кембриджському – 29. Коледж керується членами ради коледжу і магістрами. Вони контролюють штати, прийманням студентів, організацію навчального процесу. Шляхом створення коледжів пішли й нові університети – Йоркський, Ланкастерський, Кетський тощо. Коледжі нових університетів не мають фінансової свободи й не займаються прийманням до університету.

Основним законодавчим органом більшості університетів є так званий суд (Court), Рада (Council) і Сенат (Senate). Суд – вищий орган управління, хоча на практиці його влада дуже обмежена; рада – виконавчий орган, який займається фінансами й зовнішніми зв'язками. Сенат – головний координуючий орган роботи факультетів, відділень університетів і відповідає за навчальний процес. Сенат складається із професорсько-викладацького складу, суд і рада формуються з великої кількості представників суспільства, які не входять до академічних складових університету. Британський університет формально очолює канцлер, яким, як правило є високопоставлена особа. Є низка важливих особливостей в адміністративно-управлінському штаті, їхні функціональні посади чітко розписані. Особливо це видно в діяльності менш привілейованих англійських університетах.

Університети мають ще низку структурних підрозділів, зокрема кафедри та школи, які провадять більш вузьку спеціалізацію, яка діє під керівництвом видатних вчених-спеціалістів. Школи – характерні для нових університетів. На відміну від факультетів школи не мають поділу на спеціалізації і одночасно координують діяльність неоднорідних спеціальностей, оскільки готують більш широкого спеціаліста.

З X ст. в Салерно, Павії, Болоньї, Парижі існували університети. Там вивчали право, латинську мову, філософію, медицину, математику. В Англії справи були дещо гірші: навіть серед духовенства було немало неосвічених. У 1117 р. був створений університет, що мав за мету дати священнослужителям більш повну освіту. Вибір впав на Оксфорд, одне з найбільших міст королівства. Оксфордський університет, найімовірніше, виник на базі однієї зі шкіл, які існували тут з початку XII ст. Але тільки за правління Генріха II Оксфорд став справжнім університетським містом. Обов'язковим для всіх студентів було вивчення вільних мистецтв - риторики, логіки, музики, математики та ін. Суспільна та політична вага університетів поступово зростала, проявом чого стало право обирати своїх представників до парламенту. Якщо з часом через Оксфорд майже в обов'язковому порядку проходили члени вищого світу, то в середні віки до цього було ще далеко. Там навчались тільки священнослужителі, вони знімали кімнати у місцевих жителів і часто були бідними. В XIII ст. через сутичку між студентами та міським населенням із Оксфорда втекла група студентів і професорів, які

незабаром заснували Кембриджський університет. Оксфордський університет являв собою вільну корпорацію на церковних засадах. Він мав внутрішнє управління, утримував себе на власні кошти, які отримував від пожертвувань, уряд не втручався у внутрішнє життя та порядок управління, який зберігався майже до XIX ст. Професори та студенти жили разом у коледжах та холах. Головним чином, ці навчальні заклади мали на меті надати загальну освіту, гідну джентльмена, саме тому основним факультетом був артистичний факультет — *facultas artium*. Справжнє наукове дослідження, так само, як і підготовка до наукової діяльності, не становило його завдання. Основними предметами викладання були загальноосвітні науки — мови, історія, математика, згодом — природознавство, філософія. Викладання носило характер шкільних, часто приватних уроків. Оксфорд вирізняється суто англійською системою навчання, яка передбачає, окрім викладачів, за кожним учнем закріплення ще і педагога-наставника. В його обов'язки входить щоденно пильнувати та повністю курувати молоду людину як особистість, слідкувати за її манерами, поведінкою, зовнішнім виглядом, розвитком та наполегливістю. Символом Оксфорда вважаються баштиблизнючки. Вони символізують зв'язок наставника та учня і дійсно спроектовані учителем та учнем архітектурного факультету. Особливою красою відрізняється коледж Магдалини (1458 р.), башта дзвіниці якого стала символом всього міста. Знамениті також коледж Трійці (1555 р.), коледж Церкви Христа з собором (1529 р.), коледж Королеви (був заснований в 1340 р., перебудовувався в 1672-1760 рр.). У Оксфорді розташований найстаріший в Англії Ботанічний сад. Місто славне також багатою бібліотекою, музеєм Cast Gallery, в якому зберігаються витвори мистецтва Стародавньої Греції, Єгипту, Ассирії, музеєм Ashmolean, першим в Англії музеєм, відкритим для відвідин, де можна побачити твори Леонардо да Вінчі, Рафаеля, Мікеланджело, Рембрандта і Констебля. Споконвіку в Кембриджі і Оксфорді вчилися діти аристократів і родичі вищого духовництва. Сьогодні, звичайно, можливості всіх абітурієнтів рівні, проте елітарність вузів збереглася і до цього дня: тільки трохи більше половини учнів - випускники державних шкіл, інші закінчували приватні пансіони або спеціальні школи. До того ж, у кожного п'ятого студента в цих університетах вчився один з батьків. І все-таки вступити можна - на одне місце в Кембриджі і Оксфорді претендують всього чотири-шість чоловік, тоді як в менш відомому Ноттінгемському університеті конкурс доходить до дев'яти чоловік на місце. До того ж в обох університетах вже вчаться росіяни - в Оксфорді їх близько 50, в Кембриджі - трохи більше, причому багато з них - стипендіати різних міжнародних програм.